

**СЕКЦІЯ 7. ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ, ЕСТЕТИКА
ТА АКТУАЛЬНА ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНА
ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОСТІ**

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-623-5-26>

**ШЛЯХ ДОСЯГНЕННЯ ІДЕАЛУ ЛЮДИНИ
У ПРАВОСЛАВНІЙ ДУХОВНІЙ ТРАДИЦІЇ**

Апаршин І. О.

*аспірант кафедри культурології, богослов'я та релігієзнавства
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

У сучасному філософському та богословському дискурсі проблема ідеалу людини набуває особливої актуальності у зв'язку з антропологічною кризою пізньої модерності. Секуляризація, технократичне мислення та редукція людини до функціональних або біополітичних параметрів призводять до втрати цілісного розуміння людської природи. Зокрема, розвиток цифрових технологій і штучного інтелекту створює ризики маніпуляції свідомістю, підриву довіри до істини та формування викривлених інформаційних реальностей. Алгоритмічні системи здатні формувати «штучні» дискурси та сприяти виникненню епістемічної кризи, в якій істина втрачає свою нормативну силу [9].

У цьому контексті православний ідеал людини, заснований на цінностях істини, свободи та гідності, виступає не лише духовною, але й соціально-філософською альтернативою сучасним антропологічним викликам. Православна духовна традиція пропонує альтернативну антропологічну модель, у центрі якої перебуває людина як образ Божий, покликана до духовного зростання та обоження.

Одним із ключових шляхів реалізації цього ідеалу є аскетична традиція Православної Церкви. Вона постає не як заперечення людської природи, а як шлях її зцілення і відновлення. Аскеза спрямована на визволення людини від пристрастей, відновлення внутрішньої цілісності та набуття духовної свободи. У цьому сенсі вона має виразно антропологічний характер і пов'язана з терапевтичним розумінням спасіння: людина не лише звільняється від гріха, але й відновлюється у своїй природній спрямованості до Бога [1].

Центральним елементом аскетичної практики є духовна боротьба, яка розгортається на рівні внутрішнього життя людини. У патристичній традиції, зокрема у вченні Євагрія Понтійського, ця боротьба описується як процес розпізнавання і подолання помислів, що спотворюють духовну свідомість людини [3]. Важливо, що пристрасті не розглядаються як сутність людської природи, а як її викривлення, що відкриває можливість її відновлення.

Особливе місце в православній аскетичній практиці посідає очищення серця, яке розуміється як центр людської особистості. Саме серце є місцем зустрічі людини з Богом, тому його очищення означає відновлення здатності до богоспілкування [5]. У цьому контексті молитва серця виступає не лише духовною практикою, а способом інтеграції всіх сил людини в єдиному спрямуванні до Бога.

Другим фундаментальним виміром досягнення ідеалу людини є літургійне життя Церкви. У православній традиції літургія розглядається не як символічне відтворення подій спасіння, а як реальна участь у Божественній дійсності. Саме в літургії відкривається есхатологічний вимір церковного буття, де людина долучається до нового способу існування [8].

Центральне місце в літургійному житті займає Євхаристія, яка є джерелом і вершиною церковного існування. Участь у євхаристійному сопричасті означає реальне єднання людини з Христом і включення її в життя церковної спільноти [6]. Таким чином, духовне перетворення людини відбувається не індивідуалістично, а в межах церковного тіла.

Кінцевою метою православного духовного життя є обоження (теозис), яке становить реалізацію первісного Божого задуму про людину. Обоження означає участь людини в Божественному житті через благодать, не заперечуючи при цьому її створеної природи [7]. У патристичній традиції цей процес розуміється як онтологічне преображення людини, яке охоплює всі аспекти її буття.

Важливо підкреслити, що обоження має як теперішній, так і есхатологічний вимір. Воно розпочинається вже в земному житті через участь у таїнствах Церкви та духовну практику, але досягає своєї повноти в майбутньому віці [2]. Таким чином, православний ідеал людини має динамічний характер і передбачає постійний процес духовного зростання.

У сучасному контексті цей ідеал набуває особливого значення як відповідь на виклики секуляризації та технократичного редукціонізму. Православна антропологія наголошує на гідності людини як образу Божого, її свободі як відповідальності та її покликанні до любові й сопричастя [4]. Вона пропонує цілісну модель людини, яка поєднує духовний, соціальний і есхатологічний виміри.

Отже, шлях досягнення ідеалу людини у православній духовній традиції має комплексний характер і включає аскетичну практику, літургійне життя та обоження як кінцеву мету. Цей шлях не є втечею від світу, а способом його преображення через внутрішнє оновлення людини. Саме тому православний ідеал людини залишається актуальним і в сучасному світі, відкриваючи перспективу цілісного духовного розвитку особистості.

Література

1. Bathrellos D. Passions, asceticism, and the virtues. *The Oxford handbook of Maximus the Confessor*. Oxford. Oxford University Press, 2015. P. 287-306. URL: https://www.academia.edu/35539334/Passions_Asceticism_and_the_Virtues_Chapter_in_The_Oxford_Handbook_of_Maximus_the_Confessor
2. Constan M. Maximus the Confessor and the doctrine of deification. *The Oxford handbook of deification*. Oxford. Oxford University Press, 2024. URL: https://www.academia.edu/92635830/Maximos_the_Confessor_and_the_Doctrine_of_Deification
3. Gudaitytė B. "Dykumos" patirtis. Evagrijaus Pontiečio sielogydos principai. *SOTER*. 2019. Vol. 70 (98), P. 23-43. DOI: 10.7220/2335-8785.69(97).2
4. Hierotheos of Nafpaktos. Christian bioethics: Challenges in a secularized Europe. *Christian Bioethics*. 2008. Vol. 14(1). P. 29-41 <https://doi.org/10.1093/cb/cbn004>
5. Huian G. Embodied mystery, spiritual deepness: Paradoxes of the heart. *Religions*. 2025. Vol. 16(4). <https://doi.org/10.3390/rel16040410>
6. McPartlan P. John Zizioulas. *The Oxford handbook of ecclesiology*. Oxford, Oxford University Press, 2018. P. 467-486 <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199645831.013.5>
7. Russell N. *The doctrine of deification in the Greek patristic tradition*. Oxford, Oxford University Press, 2006. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199205974.001.0001
8. Schmemmann A. *Introduction to liturgical theology*. Crestwood, St Vladimir's Seminary Press, 1966. URL: <https://www.scribd.com/document/487069918/Alexander-Schmemmann-Introduction-to-Liturgical-Theology-pdf>
9. Tselkovskiy G., Skladan A. Artificial Intelligence in Political Communication: Philosophical and Theological Implications for Religious Values. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*. 2026. Vol. 25, № 73. P. 3-18. URL: <https://thenewjsri.ro/index.php/njsri/article/view/957>